

В. А. Греченко, В. А. Лапшина, Є. Т. Голубенко

УПРОВАДЖЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ СТАТТІ 10 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ХНУВС

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» мова навчання у вищих навчальних закладах визначається згідно з Конституцією України та Законом України «Про мови».

За рішенням Конституційного Суду від 14.12.99 № 10-рп/99 положення частини першої статті 10 Конституції України, за яким «державною мовою в Україні є українська мова», треба розуміти так, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (частина п'ята статті 10 Конституції України). Ці положення конкретизуються в Концепції Державної мовної політики в Україні (відповідно до доручення Кабінету Міністрів України від 30.08.2006 р. № 29691/2/1-06 (до листа Президента України), яка розроблена Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права і де підкреслюється, що будь-які прояви зневаги до державної мови мають розцінюватись як такі, що ганьблять державу, і є неприпустимими.

Таким чином, положення Конституції України зобов'язують застосовувати державну – українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, у роботі і в діловодстві тощо органів державної влади, представницького та інших органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України.

Стаття 11 Закону України «Про мови» передбачає, що мовою роботи, діловодства і документації, а також взаємовідносин державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій є українська мова.

Виконання норм української літературної мови у текстах офіційних документів особливо актуально для працівників органів внутрішніх справ. Від мовної підготовки правоохоронця залежить оперативність, загальна і професійна грамотність та ефективність виконання покладеного на нього державою обов'язку в захисті законних прав і свобод громадян. Досконале володіння працівниками ОВС державної мови є важливим чинником зміцнення авторитету державної влади і її органів серед населення, зростання

довіри громадян до міліції та, зрештою, запорука зміцнення особистого авторитету працівників серед громадян.

Зміцнення статусу української мови як державної стала Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки, яка затверджена постановою Кабінету міністрів України від 02.10.2003 № 1546.

Зараз ХНУВС здійснює підготовку фахівців за 8 спеціальностями та 14 спеціалізаціями. Навчальними планами навчально-наукових інститутів передбачено вивчення 405 навчальних дисциплін.

За інформацією начальників навчально-наукових інститутів та підпорядкованих кафедр, начальників загальноуніверситетських кафедр, українською мовою викладається 375 навчальних дисциплін, що складає 92,6 % від загальної кількості навчальних дисциплін. Підготовка та оновлення робочих навчальних програм, конспектів лекцій, методичних матеріалів до практичних, семінарських, лабораторних занять, курсового та дипломного проектування, навчальних практик науково-педагогічним складом кафедр здійснюється українською мовою.

Важливе місце в професійно-методичній підготовці фахівців навчальних закладів МВС України посідає навчальна дисципліна «Ділова українська мова», а з 1 вересня 2006 року за новими навчальними планами – «Українська мова професійного спрямування». Визначений курс передбачає володіння професійним мовленням, умінням його використовувати.

НМЦ та кафедрою історії державності України та українознавства проаналізовано кількісні та якісні показники вивчення дисципліни «Ділова українська мова» за останні 3 роки.

Загальна відомість про підсумки складання іспиту

	Кіль- кість ви- ставле- них оці- нок	ВІДМІННО		ДОБРЕ		ЗАДОВІЛЬНО		НЕЗАДО- ВІЛЬНО		Серед- ній бал
		Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	
2003/2004 навчальний рік										
	562	149	26,5	221	39,3	192	34,2	-	-	3,9
2004/2005 навчальний рік										
	631	99	15,7	244	38,7	287	45,5	1	0,16	3,8
2005/2006 навчальний рік										
	618	136	22	244	39,5	238	38,5	-	-	3,8
Разом: 1811		384	21,2	709	39,1	717	39,6	1	0,16	3,8

Якісні показники наступні:

– поліпшилося ставлення курсантів до вивчення навчальної дисципліни; збагатився лексичний склад індивідуального мовлення; збільшився відсоток курсантів, які краще володіють розмовною і літературною мовою.

Характеризуючи стан використання державної мови в навчальному процесі, слід відзначити забезпеченість книжкового фонду бібліотеки україномовними виданнями.

Станом на 1 жовтня 2006 року книжковий фонд бібліотеки складає 162439 прим., у тому числі книг українською мовою 93567 примірників, тобто 57%. Слід відмітити тенденцію зростання кількості надходжень до бібліотеки видань українською мовою за останні 4 роки, а саме:

– у 2003 році надійшло 7492 прим., у тому числі українською мовою 4108 примірників або 54%;

– у 2004 році – 12105 прим., у т.ч. українською мовою 7271 прим. або 60%;

– у 2005 році – 6629 прим., у т.ч. українською мовою 4742 прим. або 71%;

– за 9 місяців 2006 року – 11852 прим., у т.ч. українською мовою 8575 прим. або 72%.

З 9 по 11 листопада 2006 року навчально-методичним центром сумісно з кафедрами історії державності України та українознавства (Греченко В. А.), соціології та соціальної роботи (Лапшина В. А.) організовано та проведено опитування 265 курсантів 2–4-х курсів навчально-наукових інститутів з проблем використання державної мови в навчальному процесі та у позанавчальний час.

Із опитаних курсантів, які були направлені на навчання до університету: 21% осіб із західних областей України; 28% – зі східних; 27% – з центральної України; 18% – з південних областей і 6% – з північних.

Аналіз результатів опитування виявив наступне, а саме:

1. 65% вважають рідною українську мову, 34% – російську, 1% – іншу.

2. У позанавчальний час спілкування використовують:
– українську мову – 32 %, російську – майже 65 %, а інші мови – 2%;

3. 63% курсантів зазначили, що проблем у використанні рідної мови в ХНУВС не відчувають, **35% вказали, що є деякі проблеми, але в цілому ситуація задовільна**, 3% заявили, що проблем багато і це ускладнює їхнє перебування в університеті;

4. Серед курсантів, які стикаються з певними труднощами у використанні рідної української мови, – **33% відчувають їх у навчальному процесі, 18% – при роботі з навчальною (науковою) літературою, 16 % – у позанавчальному спілкуванні.**

Для вивчення причин ускладнень використання державної мови під час навчання курсантам було запропоновано оцінити ступінь впровадження в навчальний процес української і російської мов та відповідність цих показників їхнім бажанням. За результатами, майже 46% курсантів висловлюють бажання слухати лекції та практичні (семінарські) заняття державною мовою, 30% – російською мовою, для 24% мова викладання не має значення. За підсумковими оцінками опитаних перевага у викладанні навчальних дисциплін надається державній мові (64% за проведення лекційних занять, 57% – практичних (семінарських) занять).

Щодо труднощів при роботі з навчальною (науковою) літературою. За оцінками курсантів, стан забезпеченості бібліотеки ХНУВС україномовними виданнями, які використовуються у навчальному процесі, наступний: 40% курсантів вважають, що її достатня кількість; 37% – що література є, але її не вистачає, хотілося більше; 20% вважають, що україномовних видань не так багато, але їх це влаштовує, 3% бажають працювати з російськомовними виданнями.

Важливим показником використання державної мови в навчальному процесі є його динаміка, тобто курсантам було запропоновано оцінити зміни у використанні української мови в ХНУВС за час навчання. Більшість курсантів (51%) вважають, що українська мова стала використовуватись більше, 40% не помітили ніяких змін і 7 % вказують на зменшення використання державної мови.

Враховуючи викладене, необхідно відмітити, що в Харківському національному університеті внутрішніх справ комплектування бібліотеки та викладання більшості навчальних дисциплін ведеться державною мовою; за результатами опитування курсантів, існує позитивна динаміка використання української мови в навчальному процесі. Але існують і суттєві проблеми щодо використання державної мови в навчальному процесі, а саме:

- знизився рівень базових знань, з якими курсанти приходять до університету; загальна грамотність та знання граматики погіршилися серед курсантів; недостатній рівень мовної культури, як усної, так і письмової;

- з деяких дисциплін відсутні підручники та навчальні посібники, які видані українською мовою;

- окремі викладачі не повною мірою володіють українською мовою, що негативно впливає на якість викладання навчальних дисциплін;

- не вистачає викладачів української мови професійного спрямування (в базовому Університеті їх лише двоє, що утруднює виконання завдань впровадження української мови в навчальний процес та підвищення якості її викладання).

Під час перевірок (у листопаді 2006 р.) виявлено лише один випадок проведення занять російською мовою, але ці дані не можна вважати об'єктивним показником використання державної мови у навчальному процесі, тому що з появою перевіряючого всі без винятку викладачі починають розмовляти з аудиторією українською мовою.

Для розширення використання державної мови у навчальному процесі пропонуємо вжити наступних заходів:

- посилити персональну відповідальність начальників кафедр ХНУВС за неухильне виконання науково-педагогічним складом кафедри вимог Закону України «Про мови» в частині застосування державної мови в навчальному процесі та веденні службової документації;

- за проведеними перевітками навчальних занять у журналах контрольних перевірок зазначати мову, якою проводилося заняття.

- у випадку подання рукопису навчального видання російською мовою у протоколі рішення редакційно-видавничої або вченої ради ХНУВС про рекомендацію рукопису до друку, обов'язково має міститися обґрунтування такої потреби.

- обов'язково враховувати знання державної мови при прийомі на роботу в ХНУВС, ввести в посадові інструкції професорсько-викладацького складу та співробітників ХНУВС як неодмінну умову знання української мови; вважати доцільним перевірку рівня знання державної мови при підвищенні в посаді та встановленні заохочень.

Надійшла до редколегії 05.12.06

А. Ц. Ваховський, О. М. Литвинов

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ І КУЛЬТУРНИЙ ТРАДИЦІОНАЛІЗМ У РЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН: ЗІТКНЕННЯ ЦІННОСТЕЙ І ЦІЛІ ОСВІТИ

Аксіологічні аспекти освіти і як відповідного процесу, і як загальносоціальної інституції стають багато значущими проблемами, які відчуває кожен педагог, що працює і в школі загальноосвітній, і в школі вищій. Сьогодні цього питання у своїх дослідженнях торкаються філософи (В. П. Андрущенко, М. І. Кіященко, С. А. Кузьміна, М. Д. Култаєва, В. А. Малахов, І. О. Радіонова, Ю. І. Терещенко та ін.), соціологи та політологи (А. М. Герасіна, В. Б. Євтух, І. О. Кресіна, Т. М. Рудницька, М. О. Шульга, М. Т. Юрій та ін.) і, звісно, педагоги (Ю. І. Бондаренко, О. І. Вишневський, І. С. Григорчук, Г. Т. Кловак, Б. В. Куліков, В. К. Майборода, О. О. Павленко, І. П. Підласий, О. В. Сухомлинська, Н. О. Ткачова, Г. Г. Філіпчук, О. Д. Ярмоленко та ін.). Особливими є проблеми, пов'язані із входженням вітчизняної системи освіти до Болонського процесу, осягнення західного досвіду (європейського та американсько-